

**ПОСИЛЕННЯ
КОНСОЛІДАЦІЇ
СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
НА ШЛЯХУ ВСТУПУ
УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ
МОЛДОВА ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний вищий навчальний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.
Д. Ушинського»
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ»**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

**ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Лілія ЯКОВЛЕВА, доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Протокол № 5 від 28.11.2024 р

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор, д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова

БОРІНШТЕЙН Євген, д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), Україна

ПЕТИНОВА Оксана, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

АТАМАНЮК Зоя, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Посилення консолідації суспільства та ролі людського капіталу на шляху вступу України та Республіки Молдова до Європейського Союзу : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Кишинев- м. Одеса, 17-18 жовтня 2024 року) / за ред. д. с. н., проф. Лісеєнко О. В. – 138 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2024

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2024

НІКОН Наталія	ПСИХОЛОГІЧНА ВРАЗЛИВІСТЬ ЧОЛОВІКІВ У КРИЗІ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ	46
АТАМАНЮК Зоя	ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МАНУПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	48
КРИВОШЕЯ Тетяна	МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ ТА МОЛДОВІ: ВИКЛИКИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ	51
НАУМКІНА Світлана, ЄВЦЕНКО Роман	ВПРОВАДЖЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ КРОК ДО ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС	54
ЯРОВА Ліліана	СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ ТА ВИКЛИКАМИ ВОЄННОГО СТАНУ	57
ПАНАСЮК Валентин, МАКІЄВСЬКА Катерина	ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОГО СТАНУ	60
ПОПЛАВСЬКА Тетяна, ФЕДОРОВА Інна	ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДУЮЧОГО СОЦІАЛЬНОГО ІДЕАЛУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІДЕОЛОГІЇ	64
ЧОРНА Вікторія	СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	67
PRONOZA Inna, KAZYUK Anatoly	THE ISSUE OF UKRAINE AND MOLDOVA IN THE GEOPOLITICAL SPACE OF THE EUROPEAN UNION	71
КОЗЛЕНКО Павло	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИМІРУ	73
РИБКА Наталія	УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСІВ СТЕРЕТИПІЗАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ	75
АФАНАСЬЄВ Олександр	НАРАТИВИ І ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ ЗАГРОЗИ	78
ЖАРКИХ Володимир	СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА І ПРИНЦИПИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	81

Finally, the introduction of laws criminalizing the deliberate dissemination of disinformation can be an important tool in the fight against manipulation. However, these measures should be balanced so as not to restrict freedom of speech [1].

Therefore, disinformation and manipulation of public opinion are serious threats to human security and society as a whole. To effectively combat these issues, a comprehensive approach is needed, including education, regulation of the media space, and strengthening of democratic institutions. Protecting against disinformation not only contributes to the security of individual citizens, but also supports the stability and inclusiveness of society by strengthening social capital and trust in institutions.

REFERENCE:

1. Haievska L. A. Mechanisms of countering disinformation by state authorities by means of network management. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1968/1989> (date of application: 11.09.2024).
2. Gurkovsky V. Mechanisms of using disinformation in the conditions of Russian hybrid aggression. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1393> (date of application: 11.09.2024).
3. Dezinformatsiia. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. URL: <https://esu.com.ua/article-21273> (date of application: 11.09.2024).
4. Dezinformatsiia: yak rozpiznaty ta borotysia. Yurydychnyi fakultet ChNU im. Yuriiia Fedkovycha. URL: <https://law.chnu.edu.ua/dezinformatsiia-yak-rozpiznaty-ta-borotysia/> (date of application: 11.09.2024).

Наталія НІКОН,

*кандидат соціологічних наук, доцент кафедри психології
та соціальної роботи, Національний університет «Одеська
політехніка»*

ПСИХОЛОГІЧНА ВРАЗЛИВІСТЬ ЧОЛОВІКІВ У КРИЗІ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Військові дії на території України несуть глобальні руйнування, які стосуються всіх аспектів життя суспільства, зокрема й психологічного стану людей. Від початку й дотепер військові дії в психологічному плані провокують додаткові та глибокі переживання, страх за життя, втрату матеріальних благ, невизначеність майбутнього. За таких обставин особлива відповідальність лягає на чоловіків середнього віку, які боронять свої сім'ї та державу. Однак, психологічний стан чоловіків середнього віку ще й ускладнюється переживанням кризи середнього віку. Криза середнього віку є стресовим фактором, а воєнні дії значно підвищують психологічну вразливість чоловіків. Отже, дослідження психологічного впливу війни на чоловіків в кризі середнього віку є важливим аспектом в питанні захисту людей від соціально-психологічних ризиків, що є частиною безпеки людей.

Проблеми кризи середнього віку висвітлювалися вітчизняними вченими Т. Титаренко, українська психологиня, яка досліджувала життєві кризи [5], К. Васюк в своїх дослідженнях описувала періоди життєвих криз та їх особливості [1], Г. Погрібняк також описував аспекти кризи середнього віку [4], Ю. Ільїна розглядала трансформацію ментальних моделей осіб середнього віку у кризових життєвих ситуаціях [2], проте вплив військових дій на психологічний стан чоловіків в кризі середнього віку розглянуто недостатньо. Г. Ломакін розглядав кризу середнього віку комбатів в аспекті розробок системи психологічного супроводу в психокорекційній роботі з ними [3]. Визначаючи термін «криза середнього віку» Г. Ломакін значає: «це термін, яким сучасні науковці визначають психологічний стан невпевненості в житті людини, переважно у віці від 30 до 50 років» [3], це період особистісних змін і самоаналізу. Кризою середнього віку є протиріччя очікувань, що призводить до постійного напруження, і в подальшому до невротичної тривоги та невротичного викривлення реальності [4]. На думку Т. Титаренко, криза середнього віку характеризується станом вичерпаності, безперспективності [5]. Чоловіки середнього віку є вразливими до емоційного впливу, часто замислюються про життя, про його сенс, переосмислюють досягнення, кар'єру, соціальні ролі в суспільстві, що ускладнюється військовим конфліктом. Цей конфлікт додає стрес і невизначеність, вимагає нових адаптаційних стратегій. Чоловіки зіштовхуються з травматичним досвідом, втратою близьких, зміною професійної діяльності або необхідністю брати участь у військових діях, що значно посилює кризові явища середнього віку. Результати проведеного дослідження серед військових чоловіків ЗСУ віком від 35 до 50 років свідчить що вони усвідомлюють та переживають кризу середнього віку. За останній місяць, постійно (майже кожен день) відчують стрес через ситуацію в країні (71%) та більше половини часу (10-20 разів на місяць) – 29%. Серед опитаних військовослужбовців жоден не зазначив, що не переживає стрес.

На момент опитування травматичний досвід (психологічний) мали 71% респондентів, на постійній основі (майже кожен день) згадують ці травматичні події – 35%, часто згадують (10-20 разів на місяць) – 24%, час від часу (5-10 разів на місяць) – 12%, намагаються ніколи не згадувати (жодного разу за останній місяць) – 29%. Депресію за останній місяць постійно відчували 18% респондентів, більше половини часу (10-20 разів на місяць) – 18%, час від часу (5-10 разів на місяць) – 46%, дуже рідко (1-4 рази на місяць) – 18%. З *моральними дилемами*, які суперечать власним цінностям, за останній рік часто зіштовхувалися – 12% військових чоловіків у кризі середнього віку, іноді (5-10 разів за останній рік) – 12%, рідко, але були випадки (1-4 рази за останній рік) – 47%, не стикалися (жодного разу за останній рік) – 29%. *Провину за прийняті рішення* постійно відчували (більше 10 разів за останній рік) – 12% респондентів, час від часу відчували провину (5-10 разів за останній

рік) – 29%, зрідка відчували провину (1-4 рази за останній рік) – 24%, не відчували провини (жодного разу за останній рік) – 35%. Безнадійність через ситуацію в країні відчують 71% військових, 29% не мають такого відчуття та не втратили надію. Невизначеність щодо свого майбутнього відчують 82%. Життєві цінності та пріоритети змінилися через війну у 40% респондентів, скоріше змінилися, аніж ні – 18%, скоріше не змінилися, аніж змінилися – 18%, не змінилися у 24%. Новий сенс життя у зв'язку із війною шукають 59% військових. Сильну потребу в пошуку нових сенсів у житті через війну відчуває – 47%, не сильну потребу в пошуку нових сенсів у житті – 12%, взагалі не відчують такої потреби – 24%, і є ті, які не впевнені, що відчують таку потребу – 17%.

Отже, результати дослідження свідчать про високий рівень стресу, травматичного досвіду, емоційні труднощі, пошук нових життєвих сенсів серед військових чоловіків у кризі середнього віку. Дана проблематика є масштабною для досліджень. Розуміння специфіки психологічної вразливості чоловіків, які переживають кризу через війну та конфлікти дозволяє фокусуватися на соціальних і психологічних аспектах безпеки людей, на впливі військових конфліктів на психічне здоров'я. Результати таких досліджень допоможуть розробити стратегії для покращення якості життя та стійкості військових чоловіків у кризі середнього віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васюк К.М. Особливості прояву егоцентризму особистості в періоди життєвих криз: *дис. канд. психол. наук: 19.00.01: «Загальна психологія, історія психології»* / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2012. 193 с.
2. Ільїна Ю.М. Трансформація ментальних моделей осіб середнього віку у кризових життєвих ситуаціях: *дис. канд. психол. наук: 19.00.07: «Педагогічна психологія»* / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2007. 240 с.
3. Ломакін Г.І. Система психологічного супроводу в психокорекційній роботі з комбатами в період перебігу кризи середнього віку. *Вісник ХНУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2018. № 59. С.180-192. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/psychology/article/view/1503>
4. Погрібняк Г. Окремі аспекти кризи середнього віку. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД. Збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1817>
5. Титаренко Т.М. Життєва криза очима психолога. Психологія життєвої кризи; відп. ред. Т.М. Титаренко. К. : Агропромвидав України, 1998. С. 8-68

Зоя АТАМАНЮК,

*доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського»*